

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ครอบครัว สถาบันที่เล็กที่สุดของสังคม ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมาก ปัญหาครอบครัวแต่ละครอบครัวมักส่งผลกระทบต่อสังคมใหญ่โดยเฉพาะปัญหาต่อเด็กซึ่งโยงเป็นลูกโซ่ ปัญหาเด็กเร่ร่อน การทารุณเด็ก การใช้แรงงานเด็ก เด็กกำพร้า ปัญหายาเสพติดและพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็ก เหล่านี้เป็นปัญหาที่มีแนวโน้มจะสูงขึ้น ทั้งด้านจำนวนและความรุนแรง จากเด็กกำพร้าที่ขาดผู้อุปการะหรือมีบิดามารดาแต่ไม่สามารถดูแลลูกได้ต้องมาอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า มี 200 ราย และมีผู้เร่ร่อนในจังหวัดสงขลา จำนวน 111 คน จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,271,067 คน⁽¹⁾ ในความเป็นจริงอาจมีมากกว่าที่มีสถิติ เด็ก/กลุ่มคนเหล่านี้มาจากครอบครัวแตกแยกได้รับการทารุณ ปัญหานี้นับว่าเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข มิใช่เป็นความรับผิดชอบขององค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ที่สำคัญคือ สถาบันครอบครัวที่จะต้องดูแลเด็กโดยตรงจะต้องตระหนักถึงปัญหานี้

นอกจากปัญหาเด็กเร่ร่อนแล้ว ปัญหายาเสพติดและการใช้สารเสพติดของเด็กนักเรียนก็เป็นปัญหาระดับชาติที่สะท้อนถึงจุดวิกฤติของสถาบันครอบครัวเช่นกัน จึงต้องกลับมามองดูว่าเกิดอะไรขึ้นกับสังคมไทย มีผู้ศึกษาปัญหาสังคมหลายท่านได้พยายามศึกษาต้นเหตุของปัญหาและสรุปว่า น่าจะเป็นปัญหามาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและความทันสมัย(modernization) ผลกระทบดังกล่าวมีต่อบทบาทของคนในครอบครัว⁽²⁾ รูปแบบการอยู่ร่วมกันเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว การเลี้ยงดูเด็กเปลี่ยนจากอยู่ในความดูแลของปู่ย่าตายาย แม่และคนในระบบเครือญาติไปเป็นคนรู้จัก คนรับใช้และสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน บทบาทของพ่อแม่เริ่มลดลง การใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันเริ่มเปลี่ยนไป เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่การทำงานนอกบ้าน

จากการศึกษาของ ภัสสร และคณะ⁽³⁾ พบว่า ร้อยละ 51.1 ของผู้ชายใช้เวลาอยู่นอกบ้าน 8-10 ชั่วโมงต่อวัน และร้อยละ 18.5 ใช้เวลาอยู่นอกบ้านมากกว่า 11 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนผู้หญิงใช้เวลาอยู่นอกบ้าน 8-10 ชั่วโมงต่อวันเพียงร้อยละ 33.1 และอยู่นอกบ้านมากกว่า 11 ชั่วโมงต่อวันมี ร้อยละ 9.4 ส่วนกิจกรรมหลักของผู้หญิงคือการทำงานบ้านมีร้อยละ 68.2

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น ความเป็นเมืองและความทันสมัยเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมากขึ้น ในขณะที่งานภาคเกษตรเป็นงานที่ต้องใช้เวลาการทำงานนานกว่าจะได้ผลผลิตซึ่งบางครั้งมองเหมือนไม่คุ้มค่า ทำให้คนวัยแรงงานเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานง่ายกว่า ค่าจ้างแรงงานเห็นได้ภายใน 15 วัน ถึงแม้เป็นงานที่ไม่มั่นคงก็ตาม แต่การมาทำงานในภาคอุตสาหกรรมก่อให้เกิดรายได้และอำนาจในการซื้อขายมากกว่ารายได้ที่ได้จากการทำงานภาคเกษตร มีการย้ายงานและเปลี่ยนงานไปตามความพอใจและสถานการณ์ และเป็นสาเหตุที่สำคัญให้มีการย้ายถิ่นเกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ไม่มีตัวเลขยืนยันที่แน่นอน เพราะในทางปฏิบัติจริงไม่มีการจดทะเบียนย้ายถิ่นเป็นส่วนใหญ่หรือเป็นการย้ายถิ่นตามฤดูกาล

การทำงานของสตรีนับว่ามีผลต่อสถาบันครอบครัวอย่างยิ่ง พบว่า ระหว่าง พ.ศ. 2515 -2530 สตรีอายุ 20-49 ปี ย้ายจากภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมจากร้อยละ 58 เป็นร้อยละ 67 และจาก พ.ศ. 2531 ถึง

ปัจจุบัน พบว่า มีผู้ที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดสงขลา 130,853 คน ในขณะที่เมื่อ พ.ศ.2539 มี 119,774 คน(ข้อมูลจาก สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา) และถ้าดูจากพื้นที่ทางการเกษตรในการปลูกข้าวในภาคใต้ พบว่าลดลงจาก 3,697,837 ไร่ ใน พ.ศ. 2536 เป็น 3,235,269 ไร่ ใน พ.ศ. 2539 ก็พบได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อพื้นที่ในการเกษตรลดลงจึงมีส่วนในการผลักดันให้มีการโยกย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นพร้อม ๆ กับการเพิ่มของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งขนาดเล็ก กลางและใหญ่ แม้แต่ในสังคมชาวไทยมุสลิมที่สตรีมักใช้แรงงานในบ้านมากกว่าการออกไปทำงานนอกพื้นที่ แต่จากการศึกษาของ สววัง⁽⁴⁾ พบว่าสตรีไทยมุสลิมเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นเช่นกัน ส่วนงานบ้านที่สตรีเหล่านี้ต้องรับผิดชอบส่วนใหญ่จะอยู่ในมือของมารดาของสตรีเหล่านั้น

ผลกระทบจากการเพิ่มโรงงานอุตสาหกรรมทำให้มีการเลื่อนไหลแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะบรรดาแรงงานไร้ฝีมือ พวกนี้ค่าจ้างแรงงานค่อนข้างต่ำ (128 บาท ต่อ วัน แต่บางกรณีอาจได้รับต่ำหรือสูงกว่านี้) จึงต้องพยายามที่จะหารายได้เพิ่มโดยการทำงานล่วงเวลาทำให้เวลาที่จะดูแลคนในครอบครัวน้อยลง สำหรับสตรีที่มีครอบครัวและบุตร บทบาทย่อมเปลี่ยนไปเพราะต้องสวมบทบาททั้งแม่และผู้ทำงานหารายได้ การอยู่แบบครอบครัวขยายเริ่มเปลี่ยนไป บางคนแยกครอบครัวมาอาศัยอยู่ในโรงงานหรือใกล้โรงงาน บางคนที่ทำงานก่อสร้างก็ต้องย้ายถิ่นไปเรื่อย ๆ ทำให้ครอบครัวเริ่มกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น สำหรับผู้ช่วยดูแลเหมือนบทบาทไม่ค่อยเปลี่ยนเท่าไรนัก เพราะสังคมไทยยอมรับการที่ผู้ชายต้องทำงานเพื่อหารายได้มากกว่าผู้หญิงความรับผิดชอบต่อการดูแลลูกไม่มากเท่าผู้หญิง ดังนั้นผลกระทบของครอบครัวจึงน่าจะมาจากการที่ผู้หญิงออกทำงานนอกบ้านมากขึ้น

จากการศึกษาของ Mason และ Douberstien⁽⁶⁾ แบบเจาะลึกถึงผลกระทบของการเลี้ยงดูลูกในครอบครัวที่แม่ทำงานด้วย พบว่า มีผลกระทบต่อภาวะทางจิตใจของทั้งพ่อ แม่และลูกด้วย ถึงแม้ทั้งพ่อและแม่จะพยายามที่จะให้เวลาและส่งลูกไปอยู่ในที่ที่ให้การดูแลอย่างมีคุณภาพ

Richter และคณะ⁽⁷⁾ อ้างถึงการศึกษาของ Standing ที่พบว่าการศึกษาของ Standing ที่พบว่าการศึกษาที่ช่วยดูแลเด็กลดลง(ครอบครัวเดียว) มีผลต่อเด็กอย่างยิ่งโดยเฉพาะด้านจิตใจ แต่ส่วนทางด้านสุขภาพ Wongboonsin และคณะ⁽⁵⁾ พบว่า การเลี้ยงดูเด็กโดยผู้ที่ไม่ใช่มารดาไม่มีผลต่อความเจ็บป่วยของเด็ก

ผลกระทบที่รุนแรงของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมโดยรวมที่มีต่อเด็กคือ ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งต้องหนีไปพึ่งยาเสพติด เด็กถูกล่วงละเมิดและบางครั้งถึงขั้นรุนแรงส่งผลให้เกิดจำนวนหนึ่งหนีออกจากบ้านและกลายเป็นเด็กเร่ร่อนในที่สุด

จังหวัดสงขลาซึ่งนับว่าเป็นจังหวัดที่เจริญมากจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ รูปแบบของความเป็นเมืองและความทันสมัยมากขึ้นไม่แตกต่างจากเชียงใหม่หรือกรุงเทพฯ ฯ ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมและการเลี้ยงดูเด็กในกลุ่มของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการ เพราะกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตค่อนข้างสูงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ภาวะจิตใจ การเปลี่ยนงาน การย้ายถิ่น ความมั่นคงในการทำงาน และที่สำคัญคือวิถีชีวิตของสังคมภาคเกษตรที่มีความแตกต่างจากสังคมภาคอุตสาหกรรมอย่างมาก ซึ่งย่อมมีผลต่อการเลี้ยงดูลูก การตัดสินใจเลือกวิธีการหรือบุคคลที่จะดูแลลูก นอกจากนี้การเลี้ยงลูกไม่เพียงแต่เฉพาะการให้อาหารเพื่อการเจริญเติบโตเท่านั้น สภาวะทางจิตใจ รวมทั้งการให้รางวัล การลงโทษ การอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีในสังคม รู้จักระเบียบประเพณีอันดีงาม รวมทั้งสัมพันธ์ภาพกับ

คนทั่วไป และคนในครอบครัวก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาเด็กเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาในกลุ่มคนงานที่มีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างด้อยโอกาสทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเด็กในครอบครัวของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ด้วย

โครงการนี้เป็นโครงการที่ต่อเนื่องกับโครงการศึกษาการสร้างครอบครัวของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ในระหว่างการศึกษาการเก็บข้อมูล มีความเกี่ยวเนื่องกันทั้งนี้เพื่อศึกษาให้ลึกซึ้งถึงกระบวนการในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในกลุ่มนี้ที่เป็นผู้ด้อยโอกาสทั้งด้านการศึกษาและการมีสุขอนามัยที่สมบูรณ์และแข็งแรง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึง :

1. พฤติกรรมของแม่ในเรื่องความต้องการมีบุตร การเตรียมตัวก่อนการแต่งงาน ความต้องการบุตร จำนวนบุตรที่ต้องการและคาดหวัง การตั้งครรรภ์ การคลอดการดูแลลูกหลังคลอด
2. การได้รับภูมิคุ้มกันในเด็กช่วงอายุ 0 - 5 ปี
3. ศึกษาด้านค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูลูกและภาระการเงิน ตั้งแต่ระยะตั้งครรรภ์ หลังคลอด
4. การใช้เวลาของพ่อและแม่ในการทำกิจกรรมร่วมกับลูก
5. การมีส่วนร่วมของพ่อในการเลี้ยงลูก
6. ผลกระทบของการเลี้ยงลูกต่อการทำงานของแม่
7. ปัญหาความขัดแย้งการลาพักผ่อนและหลังคลอด แบบแผนการทำงาน ช่วงเวลาการทำงานและการทำงานนอกเวลาปกติ การดูแลลูกในระยะหลังคลอด

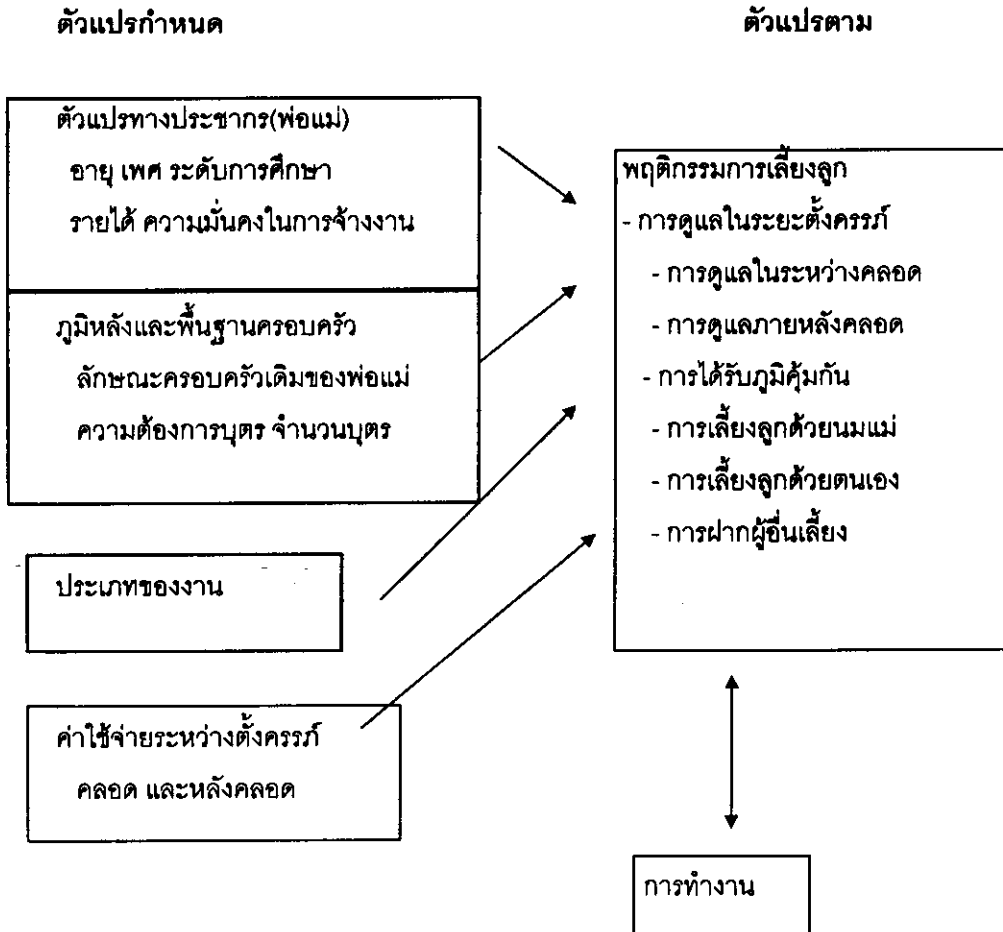
สมมติฐานของการวิจัย

สตรีที่ทำงานในสถานประกอบการต่างประเภทกันมีความแตกต่างกันในด้านความต้องการลูก การดูแลลูกในระยะตั้งครรรภ์ ระยะคลอด และหลังคลอด ผลกระทบของการทำงานกับการเลี้ยงลูก การเลือกวิธีการในการเลี้ยงลูก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการจัดทำมาตรการเพื่อการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมในการเลี้ยงดูลูก
2. เป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่กระทบต่อสถาบันครอบครัว
3. ส่งเสริมบทบาทและรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของครอบครัวที่มีผลต่อสังคม
4. เพื่อเป็นแนวทางให้ภาครัฐและเอกชนตระหนักถึงการเตรียมแหล่งบริการเพื่อการดูแลเด็กตลอดจนสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันให้แก่ผู้ทำงานในภาคอุตสาหกรรม

กรอบแนวคิด

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรของสตรีที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการที่เป็นภาคเอกชน แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจที่ผันผวนและมีผลต่อการจ้างงาน ทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่เป็นไปตามที่กำหนด และต้องใช้เวลามากกว่าที่คาดไว้
2. ในการเลี้ยงบุตรปัจจุบันของกลุ่มที่ทำงานแบบเคลื่อนย้ายบ่อยได้แก่ กลุ่มที่ทำงานก่อสร้างมักส่งเด็กกลับไปให้ญาติและครอบครัวที่ต่างจังหวัดเสี่ยงมากกว่าการดูแลเอง
3. การไม่จดทะเบียนสมรสทำให้การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นไปได้ลำบาก และเจ้าของกิจการบางแห่งก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้